

Η «αναγνωστική» προσέγγιση ενός φιλοσόφου

Ο Τζορτζ Στάνιερ, ένας κατ' εξοχήν άνθρωπος της λογοτεχνίας, γράφει για τον Μάρτιν Χάιντεγκερ

ΤΖΟΡΤΖ ΣΤΑΪΝΕΡ

Χάιντεγκερ μετ. Ασπίνια Καραβαντά
 Επιστημονική επιμέλεια: Γκόλκω Μαργήνη
 εκδ. Πατάκι

Τον **ΒΑΣΙΛΗ ΠΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗ**

Ενα ακόμη βιβλίο για τον Χάιντεγκερ. Η φιλοσοφία που αμφισβήτησε τους «επαγγελματίες» φιλοσόφους έγινε κατ' εξοχήν αντικείμενο, ή θύμα, των ειδικών και της ιεροφαντικής τους διαμεσολάβησης. Το βιβλίο, βέβαια, δεν είναι γραμμένο από έναν φιλόσοφο, αλλά από έναν «άνθρωπο της λογοτεχνίας». Κι αυτό έχει τη σημασία του. Η αναστροφή του Στάνιερ με κείμενα τον βοηθά να αντιμετωπίσει πρωτίστως το φιλοσοφικό έργο ως αναγνώστης: προχωρά μέσα στο κείμενο, κατακτά το νόημα ή δυσφορεί, όταν δεν το πετυχαίνει, απορεί, αναγνωρίζει, ανακουριστακά, και χωρίς αναστοχές, την «άγνοιά» του, ή κρυσταλλώνει την απερίσκεπτη σκέψη που εξετάζει. Μια καθαρά «αναγνωστική», δηλαδή, τακτική απέναντι σε μια σκέψη που, επιπλέον, δύσκολα αφήνεται να συνοψιστεί και να αποστασιοποιηθεί από τη ροή

του πρωτότυπου κειμένου: αποκομμένες απ' αυτό οι έννοιές του μοιάζουν μάλλον κοινότοπες και αυτονοήτες. Μια σκέψη όπου η χρηστική διατύπωση ενός απαρράφραστου «Είναι» και οι κλειδοσκοπικές της ταυτολογίες φέρνουν κάποιες φορές, για να είμαστε ταπεινά ειλικρινείς, τις προσληπτικές μας ικανότητες στα όριά τους.

Η προφανής αλήθεια

Ο αγγλοσαξονικός «κοινός νους», λοιπόν, και το αναλυτικό αισθητήριο του Στάνιερ, ασκημένο στα μείζονα πνευματικά φαινόμενα του δυτικού πολιτισμού, καταφέρνει να περιώσει, στην περιορισμένη έκταση του βιβλίου, κάτι ουσιαστικό: η φιλοσοφία αυτή, για άλλους, ένα από τα ριζικότερα διαβλήματα της δυτικής σκέψης, και, για άλλους, απλώς μια συρραφή φληναφημάτων, μας υποβάλλει, αν μη τι άλλο, την αίσθηση ότι η αλήθεια, για το είναι, για τον κόσμο ή για οτιδήποτε άλλο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως κλειδί της εγκόσμιας παρουσίας μας, είναι τόσο κοντά, τόσο προφανές, τόσο άμεσα δεδωμένη στην ταπεινή εμπειρία της ύπαρξής μας. Τόσο κοντά που την αγνοούμε και

την παραδίδουμε στη λάθη, ενώ μια απλή αστραπιαία έκλαμψη θα μπορούσε να μας επιτρέψει να την κατακτήσουμε. Οτι εκείνο που, πριν απ' όλα, έχουμε ξεχάσει είναι ο θαυμασμός γι' αυτήν την πρωταρχική διάσταση της ύπαρξης, για την αξία αυτού του

«Το πρόβλημα με τη φιλοσοφία είναι ο ίδιος ο φιλόσοφος».

απλού ρήματος «είναι», που έχει μια σημασία υπαρκτή και ανατρίχλητη, αλλά και άρρηκτα συνυφασμένα με το τίποτα.

Ωστόσο, έχει κανείς την επίμονη αίσθηση πως το κύριο μέλημα του βιβλίου δεν είναι να παραδώσει μιαν ακόμη «σύνψη» του Χάιντεγκερ. Οτι ήταν απλώς η αφορμή για να απαντηθούν κάποια άλλα ερωτήματα, που ζώνουν πεισματικά τον συγγραφέα του από την αρχή μέχρι το τέλος: συνεργάστηκε ο Χάιντεγκερ με τους ναζί, είχε σχέση η φιλοσοφία του με την εθνικοσοσιαλιστική κτηνωδία, γιατί ο φιλόσοφος δεν είπε μεταπο-

Ο Μάρτιν Χάιντεγκερ

λεμικά ούτε μια κουβέττα για το Ολοκαύτωμα;

Ερωτήματα εν μέρει μάταια και αφελά, ως μου επιτραπεί, για τα οποία έχει πάλι κανείς την επίμονη αίσθηση ότι ο Στάνιερ κατέχει την απόντηση, αλλά τα ανακλαστικά ενός «αν-

θρωπιστικού» υπεργώ την αναβόλουν συνεχώς. Ετσι, ευελπιστεί ότι μια ικανοποιητικά εφήμερη θα μας δοθεί, όταν εκδοθεί, ως ποιήσε, το, αρκετά σημαντικό, ανέκδοτο ακόμη έργο του φιλοσόφου.

Η μεταπολεμική σιωπή

Σίγουρα (ή σχεδόν), κανείς ναζί δεν είχε διαβάσει ή δεν θα μπορούσε να διαβάσει το «Είναι και Χρόνος», και η επίδρασή του, αν υπήρξε, σε αυτό το επίπεδο είναι αμελητέα. Σίγουρα, η ναζιστική βαρβαρότητα δεν έπεσε εξ ουρανού, και αυτή η καθαρτική μανία για αυθεντικά ύπαρξη, ειδοισιά στιγμή της χάιντεγκεριανής φιλοσοφίας, είναι πιθανόν το προϊόν, η «οικεία ατμόσφαιρα» μιας εποχής, ενός πολιτισμού ή και ενός έθνους ακόμη, και φέρει σφ' εαυτάς, μέσα στην ιδεολογική της καταφορά, την ίδια τη βία. Μια βία όχι πολύ διαφορετική απ' αυτήν που εξαπέτελε στον όλεθρο μερικά εκατομμύρια Εβραίους και λοιπών «αυθεντικών» στοιχείων.

Από την άλλη, υπάρχει ο αντίλογος: η σιωπή του Χάιντεγκερ, μετά τον πόλεμο, μπορεί να μην είναι απλώς μια υπεκφυγή ενός «πανούργου χωριάτη»,

αλλά να προτείνει ένα νέο φιλοσοφικό ήθος, μακριά από τις καταγγελτικές ευκολίες ενός εξεγερμένου ανθρωπισμού τύπου Σαρτρ, ως ποιήσε, και σε μια βαθύτερη αντιστοιχία με μιν, πέρα του κακού και του καλού, ηθικά του Είναι, όπως αυτά εκτίθεται μέσα στο έργο του φιλοσόφου.

Όμως, ούτως ή άλλως, δεν βλέπω καμιά αντίφαση στο γεγονός ότι ένας «μικροπρεπής καριερίστας» κατάγει τον στοχαστικό άθλο που λέγεται «Είναι και Χρόνος» ούτε και στο γεγονός ότι ο φιλόσοφος αυτός θα μπορούσε να εμμενύσει, να δικαιολογήσει ή να ανεχθεί τις συγκεκριμένες φρικαλεότητες. Το «μυστήριο» ευπρόσβλητο ίσως μέσα σε ένα γεγονός πρωταρχικότερο: τίποτα δεν εμποδίζει και δεν είναι καθόλου ασυμβίβαστο, μέσα στην ανθρώπινη κατάσταση και ιστορία, ένας «ηθικός ανάξιος» να έχει τις διεστυκότερες οντολογικές εννοήσεις. Και αυτό το «μυστήριο» είναι που εγκλείει ίσως την πλέον τυφλή βία. Η, για να το διατυπώσουμε περισσότερο αφοριστικά, με μια φράση του Ζήσημου Λορέντζου από το πρόσφατο, μεταθανάτιο, έργο του: το πρόβλημα με τη φιλοσοφία είναι ο ίδιος ο φιλόσοφος.